

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Me'or ha-golah

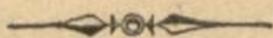
Lehmann, Marcus Lehmann, Marcus

Ṽilna, 650 [1889 oder 1890]

אטטילעם ב.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9244

והושב בזהב ובכסף, איש מלא רוח חכמה ודעת להלל מאד, ומשפחת הקיסר גם היא המתה חסדה לאיש הגר הזה הבא לצור בעיר הבירה, ותקנה תמיד כלים יקרי הערך העשויים בבית מלאכת רבי גרשום, וכאשר הרחיב ה' את גבולו, ותקצרנה ידיו מִקְּפִיק חפץ כל הדורשים אחרי מלאכת ידו, וישכור לו פועלים הרוצים לעשות מלאכתו על האבנים תחת פקודתו, וה' בָּרַךְ את רבי גרשם מאד ויגדל מיום ליום וירכש לו עשר ונכסים רבים וביתו היה מלא כל טוב, אפס לא היתה שמחת רבי גרשם שלמה כי נחלת ה' — בנים, לא שמחה את לבו, כי ה' מנע ממנו פרי בָּטֶן.

ב.

מעליטמא

למִנַּת לב דבורה ולדאבון נפשה התבוננה באישה רבי גרשם כי רוחו הבלה יום יום, ויגון ועצב מלאו את בָּתִּי נפשו, אהה! מי כמוֹהָ ידע את מקור עצבוננו ויגוננו? הן הלפו עשר שנים מיום לקחה רבי גרשם לו לאשה, וה' סגר אר רחמה, וקול ילד שעשועים מרנין לב אבות לא נשמע בביתו. ובין כה וכה ובית מסחר רבי גרשם עשה לו שם בין גדולי הסוחרים בקאנסטאנטינאפעל ולא רק בגלל הריצות מלאכתו הנפלאה נודע לשם ולתהלה, אך גם חכמתו העמוקה מני ים והונו ופרשת גדולתו הרימוהו שבת בין נדיבי עם וגדולי הבירה:

ויהי היום, בנשות צללי ערב אחרי סגר ר' גרשם את

דלתות

(מאוד"ג)

דלתות בית מסחרו הגדול ואחרי שפכו שיח לפני ה' בתפלת הערב
 ויאכל לחם, פנה לבו מכל עסקיו, ויבוא לחדר למודו להגות
 שם בלמודי התלמוד כדרכו תמיד, אולם מחשבות לבו ויגונו
 העזו הטמון בחבו הפריעוהו מהעמיק חקר בכפר התלמוד השתוח
 לפניו. "אהה ה' אלהי דבר ר' גרשם בהתבודדו בחדרו "מה
 רבה אנתתי ותוגיון נפשי! הן פתחת לי את אוצרך הטוב, את
 מעשה ידי ברכָּתָּ, ותמלא ביתי כסף וזהב, וכל טוב לא אצלת
 ממני, ומה תתן לי עוד? אך אהה! מה יסבון לי עשרי ותפארת
 חמדתי, הוני ותהִלתי, אם לא הפלאת לי חסדך לתת לי זרע
 אנשים אשר ינחמוני ממעשי ומעצבון ידי! ואנכי הולך ערירי!
 הנה כטבעות שרשרת גדולה אשר חִּבְרוּ יחד זה בזה אראה
 את תולדות בני האדם מיום ברוא ה' אלהים את התבל
 ויושביה עד היום הזה, אך האם אהיה אנכי הטבעת האחרונה
 מהשרשרת הנפלאה הלזו? האֲדַמָּה לקש או לעץ יבש אשר ימות
 בארץ גזעו ולא יעש עוד בדים ופארות? הן רוח אבותי הקדושים
 תחייני גם אני, בדרכי אברהם אבינו ללמד תועים בינה אלך
 גם אנכי, ומדוע לא זכיתי גם להכנים בן בבריתו של אברהם
 אבינו. את אלהי אבי יעקב אעבוד בכל לבבי ובכל נפשי,
 ומדוע יִבְצֵר ממני לגדל ילדים לְעֵבֹד את האלהים. בתורת ה'
 חפצי יומם ולילה, ומדוע נחשך ממני לְלַמֵּד לְבְנֵי תורת ה' צוה
 לנו משה מורישה קהלת יעקב!"

ככה התאונן רבי גרשם ונשקע במצלת יגון נורא מאד,
 הוא דמה בלבבו כי בודד הוא ואין איש אתו, אפס לא כאשר
 דמה כן היתה, כי דבריו נשמעו גם החוצה, כי אשתו ארבה
 לכל הנה היוצא מפיו, פתאם נפתחה הדלת ודבורה באה
 החדרה ותתרפק על חודה הוא אישה קדושה ה' ורב העליליה.
 "אישי אהובי" — אמרה אליו — "מה מאד ידאב לבי לראותך
 הולך שחוח כל הימים בתגרת יד העצב וסערת היגון אשר

יכבירו

(מאוה"ג)

יכבירו אכפם עליך! ועוד יוסיף רעיוני לדכאני בידעי נאמנה כי
 רק בשלי הוא הסער הגדול הזה, אנכי היא נסבת עצבונך
 ומכאוב לבבך, כי אלהים סגר את רחמי ומנע ממנו פרי
 בטן בגללי, הבה אישי היקר! נזכרה נא ימים מקדם, נביטה
 על מעשה אמותינו שרה רחל ולאה ובעקבותיהן גלך גם אנהנו,
 אנכי אתאמץ להביא אל ביתך עוד אשה אחת, אשר תקחנה
 לך לאשה* (לבעבור תלד לך בנים ובנות אשר יקרא שמך
 עליהם, וה' אלהים יבנה לך בית נאמן, וזכרך לא יסוף
 לדור ודור, ואולי אבנת גם אנכי ממנה".

"האם אתה אהובתי תחפצי לעשות כדבר הזה? הנה נפש
 יקרה אתה מאז ידעתך גם דברך אלה יתנו עדיהם ויצדקך כי
 דמי אמותינו הנאדרות בקדש נוזלים בעורקיך. אמנם הלילה
 לי מעשות כדבר הזה! לא אקח מידך זבח רצונך, ורק למענך
 רעיתי מאנה נפשי לשמוע בקולך, האם לא תדעי לך רעיתי
 יקירתי מה עשתה הגר לגברתה אחרי היותה לאברהם, ושרה
 עוד עקרה היתה?"

"אל תירא אהובי ואל תחת! אם אקריבה לך קרבן על
 מזבח אהבתי אותך, תמים יהיה לרצונך. אם ימצאו דברי חן
 בעיניך ולקחת לך עוד אשה, כי אז בשלום ובמישור אהיה
 עמך יחד, אנכי לא אקנא אותה ועיני לא תצר בכבודה
 וגדולתה, כי רק אשרך ותפארתך אנכי מבקשת כל הימים,
 וכאשר אהבתיך עד כה כן לא יסור לבי ואהבתי ממך גם
 להלאה, בידעי נאמנה כי רק למענך ולמען חייך וכבודך
 אחיה על פני האדמה, ומי יתן ותמצא אשתך השניה את
 לבבך נכון לפניה ובאהבתה תשגה תמיד, כי אז יעמח לבי

גם

(* טידעת היא כי בימים ההם עוד הורשה לאיש ישראל לקחת לו נשים
 רבות, על פי חקי התורה הכתובה והמסורה.

גם אני, ורב לי אם רק אֶפְבְּדָה בעיניך ואהי ידִידתְךָ.
 "דבש וחלב תחת לשונך אֵת אשת החן וטובת הלב!
 מי יתן וְאֵת מִשְׁאַת נפשי תלדי לי בנים ולא תתערב זרה
 בתוכנו, כי אז מה מאשר חלקי בחיים! ידעתי כי כיצחק
 אבינו ורבקה אמנו מחמדי נפשנו, גם את כאיל תערגי לראות
 זרע, למען לא נהיה כעץ יבש, לכן אהובתי! לא אקח מידך
 קרבן מנחתך רק קומי נא ונשפוך שיחנו יחד לפני ה' מלא
 רחמים, אולי יעתר לנו ויתן לנו משאלות לבנו, כאשר נעתר
 לאבותינו יצחק ורבקה... ושניהם יחד פרשו כפיהם לאל
 שוכן שמים ויהפילו ברגש לב ובעינים נוולות דמעה כי יאזין
 תפלתם.

אך מי בא בסוד ה' ? מי גבר יודע דעת עליון ? הוא
 שך בענן לו מעבור שועת רבי גרשם ואשתו, ואף כי הרבו
 תפלה לא שמע הפעם לקול עתירתם.
 עוד שנה אחת חלפה, ומיום ליום ירבה כבוד בית
 רבי גרשום ועשרו, אך כרבות להונו כן רבתה תוגתו על
 דבר אשר מנע ה' ממנו פרי בטן, כי למי הוא עמל.
 בעת ההיא חי בקאנסטאנטינאפעל איש יהודי רוכל
 ושמו מנחם, ויהי האיש ההוא ירא אלהים ותמים דרך, וגם
 ספרי חכמת ישראל לא היו כספר החתום לפניו, ויחיה את
 נפשו מיגיע כפיו ועמלו הרב בעשותו מקנה וקנין בכלי כסף
 וכלי זהב אשר לקח תמיד בבית רבי גרשם וישאם מבית לבית
 למכרם, אשתו מתה עליו בדמי ימיה ותשאר לו אחריה בת
 יחידה יפת תאר ויפת מראה להלל מאד מעליטטא שמה,
 היא היתה צרי ליגון לבב אביה, והיא גאותו ותהלתו, כי
 בכל העיר הבירה לא נמצאה עלמה יפה כבת מנחם, אפס
 רק ביפעת תאר פניה ויפי מראָה גאות לבשה, אבל באמת
 לא עצרה בתוכה נפש זָפָה ורוח יערה, ולבב מעליטטא
 (מאוה"ג)
 התנועע

והתנועה הנה והנה כנוע עצי יער מפני רוח, כי מימי ילדותה
חסר לה החנוך הטוב ולא ידעה נכחות וארחות יושר, כי
בעווב אמה את ארץ החיים, נעזבה מעליטטא באין משים
עין על דרכיה; את פני אביה — אשר בזעת אפו אכל לחם
בסובבו כל היום בשוקים וברחובות למען מצוא קונים למשלח
ידו — ראתה אך רגעים אחדים ביום, וככה גדלה הנערה
באין מורה דרך ובלי מַיִשֵׁר אורח, ויהי לבה ריק מכל מדה
טובה ומעֲנֻת צדק, ויהי כל ישעה וחפצה רק ללבוש מחלצות
פאר ולהעלות עדי תפארה, וללכת בגדולות ובנפלאות מערפה,
זאת היתה מחשבתה כל היום.

ויהי היום ומעליטטא יושבת על יד פתח בית אביה,
והנה שר צבא אחד משומרי ראש הקיסר צעיר לימים, יפה
עינים וטוב רזאי, רוכב בגאותו על סוס קל עובר על יד הבית,
העלם הזה הנודע בשם מיכאל מפא פלא גאניען היה
אחד השרים הצעירים אשר להם מהלכים בבית הקיסר, חזו
הסרים יאה אן ישב ראשונה במלכות ודבריו נשמעים להקיסר
ולעצתו ייחל.

כראות מיכאל את מעליטטא היפה-פיה התחללו כל
קרבו ויעמוד כבול עין ופתאם החזיק ברסן סוסו הדוהר
ויעצרהו מעבור הלאה.

היפה בנשים! קרא מיכאל בעודנו יושב על פֶּר הסוס
אם בת שמים אַתְּ וְשִׁלְחָתְּ מִשָּׁם ארצה להוסיף פאר על תפארת
הבריאה פֶּלֶה ולהאיר פניה בנגה ברק מראיך וביפי תאר פניך,
הה! הפליאי נא לי חסדך והשארי פה עוד רגעים אחדים
למען תשבענה עיני ממראך כי נאוה! ואם בת אדם אַתְּ הנה
השבעתי אותך בכל קדש ונשגב כי תגידי לי את שמך ושם
אביך לבעבור אקרב אליו ואחלה פניו כי יתנד לי לאשה.
מעליטטא נבהלה למשמע אוניה ותקם ותברח אל הגן,

אך ברגע ההוא נחפו מיכאל ויצנח מעל הסוס ארצה ויאסרה
לאחד העמודים, אשר הבית נשען עליהם, והוא מהר ויקפץ
כארי מעל החומה הנמוכה הסובבת את הגן ויחזק ביד
מעליטטא וכפרץ מים רבים שטפו עברו דברי חן ונעם אהבה
וידידות מבין שפתיו ככל אשר שמה בפיו האהבה אשר התלקחה
בקרבו ואין מכבה.

פני מעליטטא התארמו, אך נשארה על מקומה ולא
ברחה עוד, כי גם היא חמדה בלבה את יפי תאר העלם,
על כן המתה און קשבת לדבריו.

„מה שמך אַתָּה בת אלהים?“ שאל אותה מיכאל.

„אדוני היקר! מעליטטא הוא שמי אשר קראו לי אבותי.“

„ומה שם אביך?“

„שם אבי מנחם הרוכל.“

„הוי אביך יהודי! צר לי מאד; אפס זאת לא
תעמוד לי לשטן, אנכי אוציאך מאהל אביך אשר ריש
ועוני יקננו בקרבו, ואביאך בשמחות וגיל אל היכלי ענג
וארמנות מלכים, דעי נא כי אנכי מיכאל מפאפלאנאניען שר
צבא הקיסר, ודודי הוא היושב ראשונה במלכות, הנודע
בשם יאהאן, ועוד היום אדברה עם דודי על אודותיך, הוא
אוהב אותי אהבה בלי מְצָרִים וכל חפצי לא ימנע ממני, והיה
כי יאות גם הוא לרצוני — אשר לא אפונה בזה אף רגע — כי
אז תמירי גם את דתך ותהי לי לאשה.“

לב מעליטטא חרד בקרבה כדבר מיכאל את דבריו,
רעיוני גאה וגאון הניעו את מורשי לבבה, וחזיוני שוא מלאו
את כל בתי נפשה אשר גם מאז ומקדם לא נקו ממזמת שוא כאלה
ללכת בגדולות ובנפלאות, „האח! מי כמוני מאשרה בארץ?
אמרה בלבה „עת אהיה לאשה לאחד מגדולי המלך בהופיעי
אל המשתה לחול במחולות אשר בארמון הקיסר, ואנכי אהיה

לבושה מחלצות שש וארגמן, ועדי זהב מעלף ספירים אענדה
 לי וישית על הודי נוספות... מעליטמא בהגיגה כל זאת
 לא משה עוד סורועות מיכאל אף גם השיבה אמרי אהבה יצי
 וידידות אל חיקו, ואך בהקשיבה קול צעדי השפחה בע
 הולכת לקרוא לה לבוא הביתה נשמטה ממנו בחוקה הע
 ותברח מפניו, וגם הוא דלג מעל החומה וירכב על סוסו פלו
 וינס וילך לדרכו.

הסרים יאהאן האהוב מאד בעיני הקיסר באזיל, שלח בן
 אחרי בן אחותו מיכאל מפאפלאגאניען לקרא אותו אליו
 לקאנסטאנטינאפעל, יען חשב מזמה להרבות על ידו כבוד
 פקדתו, ולהרחיב גבול ממשלתו באחרית הימים. הקיסר
 באזיל לא נשא אשה אף הודיע פעמים רבות לאנשי סודו כי
 לא יקח אשה לעולם. לאחיו הקיסר קאנסטאנטינ השכיני לא
 היה בן, רק שתי בנות לו, שם הבכירה צעא ושם הצעירה
 מהעאדארא, מהעאדארא נארשה לאחד מבני בית קיסר אעכנו
 — הוא הנודע אחרי כן בשם אטמא השלישי קיסר אשכנו —
 אבל הוא נכרת מארץ ההיים בעודנו צעיר לימים על כן עלתה
 תקות מהעאדארא בתהו, בעת ההיא נועדה הבכירה צעא
 ליורשת הכסא אחרי אביה הקיסר, בת מלך זאת יצרי לכבה
 היו רק רע מנעוריה, ודמה הרותח העיר בקרבה חמדות
 נמבזות באין הפנות, ועליה לטש יאהאן את עיניו, כי מיכאל
 הבחור המורם מעם יצודנה בחרמו, ומה מנו יהלוך אם כבר
 נועדה צעא להיות לאיש? הן לא יקר הוא לשמוע בתולדות
 קיסרי ביצאנץ כי בנשוא הקיסר את עיניו אל אשה אחרת
 או נפתה לב הקיסרית אחרי איש אחר, אז יכגר הקיסר או
 רעיתו או הקיסרית את אלוף נעוריה בבית סקלט אשר לא
 יצאו ממנו לחפשי עד עולם, ולפעמים נגזרו מארץ החיים
 על פי פקודתם, רק למען מלא תאות לבם ולהשקט הו

ואם תאחו צעא את רסן הממשלה בידה, ועל מצחה
 אהבה יציין גזר מלוכה, מה נקל לה להריות את אישה מעל פניה
 בעבור מיכאל אהובה לרוממהו ולהושיבתו לכסא, וכאשר תקום
 העצה הזאת או לא יבצר מיאהאן כל אשר יזם לעשות, כי
 לב מיכאל בידו, ואל כל אשר יחפוץ ימנו.

ועל כן דעת לנבון נקל כי לא אבה יאהאן לשמוע אל
 שלחן אחותו לתת לקחת את בת מנחם היהודי לו לאשה, וכפתן
 אליו הרש אמם אוננו מהאזין לקול תחנוניו.

"המשוגע אתה נער חסר לב?" גער בו יאהאן בהודיעו
 לו מיכאל את חפצו ותשובתו. הלבבעבור זאת קראתיך
 מפאלאגאניען הנה, ואתן לך מהלכים בין העומדים בחצר
 המלך למען תהיה חתן לאיש יהודי לבשתך ולבושת כל בני
 משפחתך? העידותי בך היום כי אם שמוע אשמע כי תבקר
 עוד הפעם את הנערה העבריה, או אעיר בך כל חמתי
 ואגירך לפי חרב! אנרשך ואשליכך מעל פני בחרי אף ותשוב
 להיות גבר לא יצלה כבתחלה, ובל תאמר מי יראני ומי ידעני,
 דע לך כי יש לי אורבים רבים אשר צעדיך יספורו ויצפנו לנפשך".
 מיכאל שמע את מוסר כלמתו וידום, וכראות יאהאן
 את מבוכתו וצרת נפשו שב אפו ממנו, ויחל לדבר אתו
 דברי נגידים במחמאות פיו, אף גלה לו את סודו הפסום אתו
 ואת מטרתו הנשגבה כי יש את נפשו לקחת אותו אתר כבוד
 וכסא מלוכה נכון לפניו; לב מיכאל נרעש ויתגעש ורגש נורא
 אחזהו, וישבע לדודו יאהאן כי לא ישוב עוד לכסלה לבקר
 את הנערה העבריה.

והי ממחרת ומעליטמא יושבת עוד הפעם בקפפת שריגי
 הגפן, ובלב נפעם עיניה צופיות וכלות אל העלם הנחמד מיכאל
 כי יבוא גם היום לראות פנים אמה ולהתעלם באהבתה, אך
 לשוא! מיכאל חלל את שבועתו ויחשך רגליו מבוא, אף לא

יסף שוב אליה מיום ההוא והלאה, והיא גם היא בראותה אישה
 תוחלתה נכזבה ותקותה נשארה מעל, הדלה מהשלות את נפשה בה
 בדמיוני תהו ורעיוני רוח — אשר העירו בקרבה דברי מיכאל במלא
 עד כי נשכח כמת מלבה.

בעת ההיא ורוח דבורה אשת רבי גרשם לא רפתה ממנה הזאת
 ותדבר אליו יום יום כי יקה לו עוד אשה אחת, למען יראען כ
 עולמו בחייו, נחלת ה' פרי הבטן, עד אשר באחרונה נלא העקלקל
 נשוא את דברי בקשתה ויעתר אליה, אך כי תדרוש ה אישה
 בכבודה אחרי עלמה ישרה ונאמנת רוח אשר תאבה להנע לה ב
 אליו; ולמען הוכיח לעיניו כי תחזיק בתמת אהבתה אותו ו פלל
 רק את טובתו היא דורשת, התאמצה בכל עז למצוא מעלי
 עלמה יפה-פיה אשר תנוח דעתו בה, וכאשר שמעה אזנה א ולכל
 תהלת מעליטטא ונעם יפיה לא אחרה דבורה אף רגע ותבקשנ לאיש
 אף מצאתה, וגם היא השתוממה על יפעת מראה ותא ולא
 פניה, ותודיע את הפצה למנחם אבי הנערה. מנה שמר
 היה שבע רצון ויחשוב לו לכבוד ולתפארת להיות חותן העש
 הגדול וראש החכמים רבי גרשם, ויען כי הרבנית דבור
 אשת רבי גרשם בכבודה היא המבקשת אותה, ראה מנה
 מראש כי תשיב לבתו בבית רבי גרשם, ולא דאג לה ל
 תצר עין האשה הראשונה בכבודה ואשרה ותכעיסנה גם כע
 לבעבור הרעימה. ויהי לתקופת הימים ורבי גרשם בא במסור
 ברית החתונה עם מעליטטא היפה בעלמות ויביאה אל ביו
 ויאהבה כנפשו, מלא את כל משאלות לבה וכל אשר שאל
 עינה לא אצל ממנה, ויענדנה בכסף ובוהב בבגדי חמדו
 יקרי הערך מלבושי שש ורקמה וכל אבני חפץ, גם מעליטט
 שבעה רצון ותהי מאשרה בארץ, כי תאות לבה אשר אל
 עיניה נשואות מאז, נתן לה, וארשת שפתיה לא מנע ממנה
 ומיכאל כבר נשכח מלבה ולא עלה זכרונו לפניה, אך באהב

נה אישה האדם הגדול, ויותר מזאת בתשוקת הבצע ועדי עדיים אשר
 בפאהבה סלה, שומה כל מעינה יומס גם ליל, אך לבב דבורה
 אל במלא עצב ויגון וענני תונה העיבו לעלים את שמי חייה,
 כי ראתה את נפשה עזובה ושוממה בגלל האשה הצעירה לימים
 ממנהזאת קלת הדעת; ובמהרה הפירה את עורתה וחמאתה,
 יראיען מעט מעט נגלו לעיניה דרכי מעלישטא וארחותיה
 בל העקלקלות ולב האבן אשר בקרבה, אבל הסתירה יגונה מעיני
 ה אישה ותהי כמחרישה, כי על מי תזעק חמס? הן מידה היתה זאת
 לה בפתותה את רבי גרשם לקחת לו אשה חדשה — אשר לא
 פלל כזאת — ואך היא הספה את הרעה בבחרה את
 מעלישטא לו לאשה, על כן ראתה און ולא התבוננה
 ולכל מעללי צרתה שמרה לפיה מחסום, כי כן הבטיחה
 לאישה לחיות עמה בשלום ובמישור ולא שנתה אחרי דבריה,
 ולא חללה מוצא שפתיה. אך מה טוב ומה נעים היה לו לא
 שמרה הבטחתה. . . . !

ג.
 התבטחה.

הקורא היקר כבר יודע את הסרים יאהאן היושב ראשונה
 במלכות הקיסר באזיל השני, כי רודף הוא אחר הכבוד ואיש
 תככים ובעל מרמה הנהו; אולם רגשותיו אלה כאין וכאפס
 נחשבו לעמת רגש אחר זר ונתעב אשר מלא את כל חדרי
 לבו, הלא הוא: רגש השנאה הגדולה להיהודים, כי בהיותו
 נצר מגזע היונים ינק עוד מחלב אמו את הדעה הקדומה
 והנכזבה לנמור שנאה ואיבה לעם ישראל, והדבר אשר הוסיף
 עוד שמן לאש קנאתו ועברתו היה המקרה: כי על פי יהודי